

- העותרים: 1. האגודה לזכויות האזרח בישראל
2. המרכז האקדמי למשפט ולעסקים ברמת גן
3. רופאים לזכויות אדם

כולם ע"י ב"כ עוה"ד אן סוצ'יו ו/או עודד פלר ואח'
מהאגודה לזכויות האזרח בישראל
רח' נחלת בנימין 75, תל אביב 65154
טלפון: 03-5608185, פקס: 03-5608165, דוא"ל: anne@acri.org.il

וכן ע"י עו"ד סיגל שהב
מהקליניקות לזכויות אדם במרכז האקדמי למשפט ולעסקים

- נ ג ד -

- המשיבים: 1. השר לביטחון פנים
2. נציב בתי הסוהר
3. שרת המשפטים

ע"י פרקליטות המדינה, משרד המשפטים
רח' צלאח א-דין 29, ירושלים
טלפון: 02-6466588, פקס: 02-6467011

תגובה מטעם העותרים

בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד מיום 17.6.2018, מתכבדים העותרים להגיש את תגובתם להודעת העדכון מטעם המשיבים מיום 29.7.2018.

1. המשיבים מבקשים להאריך את מועד יישום פסק הדין לגבי העצורים המוחזקים באגפים בהם מתקיימת חקירה על ידי שירות הביטחון הכללי **בשמונה שנים לפחות** - עד לשנת 2026, וזאת **לעומת שנה וחצי כפי שנפסק**.

לפי המתווה המוצג בהודעת המשיבים, אפילו בהוראות הפעימה הראשונה (3 מ"ר), שהמועד ליישומה חלף לפני כארבעה חודשים, לא יעמדו המשיבים באופן מלא עד לשנת 2025. כך, גם בתום בנייתם של ארבעה מתקני חקירות חדשים בשנת 2025, לפחות 10% מכלל העצורים במתקני שב"כ יוחזקו עדיין בשטח מחייה **שנמוך מ- 3 מ"ר** (סעיף 11 להודעת המשיבים).

2. מדובר במתווה בלתי סביר בעליל שצפוי לדון אלפי עצורים נוספים לתנאי מחייה בלתי חוקתיים, שמהווים ענישה אכזרית ובלתי אנושית. הגם שהמשיבים לא חשפו מעולם פרטים אודות שטח המחיה באגפי השב"כ, מעדויות של עצורים שנכלאו באגפים אלו במהלך השנים עולה תמונה מחרידה של כליאה בכלובים של ממש ששטח המחייה בהם קטן ביותר ומגיע ל-2 מ"ר לאדם, וזאת בנוסף לתנאי תברואה קשים, העדר חלון או אוורור ראוי בתאים ועוד.

3. כך, לדוגמה, נער בן 19, שהוחזק במעצר במשך כשלושה שבועות במתקן החקירות בפתח תקווה, סיפר בחקירתו (מיום 23.7.18), כי כדי ליישר את רגליו במיטה הוא **נאלץ להרים את רגליו על הקיר** (המזרון קצר מאורך גופו) וכי גודלו של התא הספיק ל-2.5-2 **צעדים בלבד** (עמ' 13 לפרוטוקול, שורה 25-32). נער אחר שהוחזק במתקן זה באותה התקופה סיפר, כי התא היה קטן מאד "בגודל של 2 מ' **על מטר**.... ובזמן שאתה נמצא בו אתה לא יכול לדעת מתי יום ומתי לילה", וכי גודל התא **הספיק ל-3 צעדים** (עמ' 6 לפרוטוקול, שורה 37-45). בדיון שהתקיים ביום 8.2.18 בהארכת מעצר של חשוד, שהוחזק מזה כחודש בבית המעצר קישון סיפר החשוד, כי "הצינוק שהייתי בו הוא לא צינוק לאנשים, כשישנתי **הראש שלי היה בתוך השירותים**" (שורה 53-54).

העתק העמודים הרלוונטיים מפרוטוקול הדיון מיום 23.7.18 בתיק מס' 4325/18 בבית המשפט הצבאי ביהודה (חקירה נגדית של עדי תביעה) ופרוטוקול דיון בהארכת מעצר מיום 8.2.18 מצ"ב **כנספח א'**.

4. בדו"ח שפרסמו הארגונים בצלם והמוקד להגנת הפרט בעניין תנאי המעצר במתקן החקירות של השב"כ בכלא שקמה, תוארו תאי המעצר כתאי צינוק ללא חלונות או פתח לכניסת אוויר צח ואור יום: "39 עצירים הוחזקו בתא צינור צר ליחיד, **שרוחבו בין מטר למטר וחצי ואורכו בין מטר לשניים**... רוב רובם של העצירים תיארו את הצינוק כמזוהם מאד, מאובק, מצחין, לא מאוורר, עם רמת לחות גבוהה" (בצלם והמוקד להגנת הפרט "בין התעללות לעינויים במתקן החקירות 'שקמה'", עמ' 14, דצמבר 2015).

5. יש להדגיש כי בניגוד למתקני הכליאה האחרים, מתקני שב"כ אינם פתוחים לביקורים רשמיים של לשכת עורכי הדין או הסנגוריה הציבורית. בדו"חות ביקור רשמיים שבוצעו על ידי נציגי משרד המשפטים ונחשפו במסגרת הליכים משפטיים שנוהלו בעניין זה (בג"ץ 6392/15 המוקד להגנת הפרט נ' שב"ס (1.2.2017); בג"ץ 7984/11 המוקד להגנת הפרט נ' שב"ס (29.12.2014)), עולה תמונה קשה של החזקת עצורים בתנאי צפיפות מחפירים כששטח המחיה של כל עצור אינו עולה על שטח המזרון שלו (**כ-1.5 מ"ר**):

מתקן המעצר של שב"כ בפתח תקווה: "תאי המעצר הם קטנים מאד (גודלם משתנה בהתאם למספר העצורים להם מיועד התא), ומספיקים רק להנחת מזרונים כמספר העצורים דיירי התא" ("דו"ח ביקור במתקן כליאה שב"כ – פתח תקווה" – מכתבה של עו"ד נעמה פויכטונגר, מחלקת ייעוץ וחקיקה (פלילי), 21.6.2009. צוטט בדו"ח בצלם והמוקד להגנת הפרט "שיטות חשוכות, התנהלות כלפי עצורים פלסטינים שהוחזקו במתקן חקירות של השב"כ בפתח-תקווה", עמ' 16, אוקטובר 2010).

מתקן המעצר של שב"כ בפתח תקווה: "התאים קטנים מאד. בתאים המיועדים לשני עצורים, למעשה אין מקום לדבר פרט לשני מזרונים המונחים על הרצפה, לצד שירותי הכריעה" (סעיף ג'7)

העתק דו"ח ביקור רשמי מיום 17.9.13 במתקן כליאה מטעם משרד המשפטים, מחלקת ייעוץ וחקיקה, 14.11.13, מצ"ב **כנספח ב'**.

מתקן המעצר של שב"כ באשקלון (שקמה): "בתא בו ביקרנו אשר היה מאוכלס ב-5 עצורים, שניים מהם התמקמו על דרגשי הבטון, ויתר השלושה על הרצפה. אלא שגודל חלל התא אשר עליו ניתן לשים המזרונים (משמע-איזור השינה, ולא השירותים/מקלחת), לא מאפשר למקם את שלושת המזרונים זה לצד זה אלא שניים בלבד וכך שלושת העצורים לנים – בצפיפות על שני מזרונים" (עמ' 11).

העתק דו"ח ביקור רשמי מיום 6.12.15 במתקן כליאה מטעם משרד המשפטים, פרקליטות מחוז מרכז, 12.1.16, עמ' 11, מצ"ב כנספח ג'.

מתקן המעצר של שב"כ באשקלון (שקמה): "ההתרשמות היא מתאים קטנים מאד ביחס לתפוסה שאמורים לאכלס" עמ' 3) וכן "התנאים בתאי המעצר אינם פשוטים בכך שאין מיטות בתאים, אין דלת לתא השירותים, התאים די קטנים, אטומים ואפלים." (עמ' 6). בהתייחסות שב"כ לדו"ח נמסר כי "נוכח העובדה שמדובר במתקני מעצר ישנים, בחלק מתאי המעצר אין די מקום למיטה" (עמ' 7).

העתק דו"ח ביקור רשמי מיום 22.12.13 במתקן כליאה מטעם משרד המשפטים, פרקליטות מחוז מרכז, מצ"ב כנספח ד'.

6. תקופות המעצר במתקנים אלה עשויות להגיע עד מספר חודשים ולמעלה מכך. סעיפים 37-38 לצו בדבר הוראת ביטחון [נוסח משולב] (יהודה והשומרון) (מס' 1651), תש"ע-2009 קובעים את סמכות בית המשפט הצבאי לערעורים להאריך מדי 90 ימים מעצר לצרכי חקירה ללא מגבלת זמן.

7. מהאמור לעיל ברור, כי שטח המחיה בתאים שבהם מוחזקים עצורי שב"כ נמוך משמעותית מהשטח הממוצע הנמוך ממילא בשאר מתקני שב"ס, וכי מדובר בתנאים בלתי אנושיים שרחוקים מהרף המינימאלי הדרוש למניעת ענישה אכזרית, בלתי אנושית או משפילה כמפורט בפסק הדין (סעיפים מח-נח).

8. פסק הדין קבע באופן הברור ביותר, כי כלל אוכלוסיית הכלואים ללא יוצא מן הכלל זכאית לשטח מחיה מינימאלי שיבטיח את הזכות לקיום מינימלי בכבוד במובנה הבסיסי ביותר: "אסיר אדם הוא, **יהא בית הסוהר בו הוא אסור אשר יהא, והסטנדרט המינימלי צריך להיות אוניברסלי**" (סעיף קיט לפסק הדין). מטבע הדברים אוכלוסיות שונות במתקני הכליאה הן בעלות צרכים ייחודיים שונים המחייבים פתרונות ייעודיים כדי להבטיח עבורן את שטח המחיה המינימאלי שנקבע בפסק הדין. כפי שלא יעלה על הדעת לטעון כי אסירים חולים, נכים או קטינים הם בעלי צרכים מיוחדים שמצדיקים את החרגתם מהחובה להבטיח להם שטח מחיה מינימאלי בתוך פרק הזמן שנפסק, כך אין מקום לאבחן את העצורים בעבירות ביטחון, שזכאים בדיוק ככל אדם אחר מאחורי סורג ובריה לשטח מחיה מינימאלי שיבטיח את קיומם בכבוד.

9. נציין, כי בדיון בעתירה בנושא תנאי הכליאה במתקן המעצר של שב"כ בכלא שקמה (בג"ץ 6392/15 המוקד להגנת הפרט נ' שב"ס), הבהיר בית המשפט הנכבד לעותר כי **עניין שטח המחיה בכלל מתקני שב"ס נידון במסגרת ההליך שבכותרת, ומשכך אין מקום לדון בנושא זה בהליך נפרד.**

העתק פרוטוקול הדיון מיום 25.7.16 בבג"ץ 6392/15 הנ"ל מצ"ב כנספח ה'.

10. נוכח הפער הגדול שבין הסטנדרט המינימאלי שנקבע בפסק הדין לבין המצב בפועל במתקני החקירה של שב"כ, **דווקא מתקנים אלה צריכים לקבל עדיפות** במאמצי המשיבים לסגור פער זה בזמן הקצר ביותר. עד לבנייתם של מתקני החקירה החדשים בהתאם למתווה שפורט בהודעת המשיבים, יש למצוא עבור אוכלוסיית כלואים זו פתרונות ביניים דחופים דוגמת מבני הבטון "הנבנים בטכנולוגיה מהירה" (הודעת המשיבים מיום 29.3.18) על מנת להבטיח עבורם שטח מחיה מינימאלי כנדרש.

11. נוסף לחוסר הסבירות שבמתווה ארוך הטווח שהמשיבים מציעים, מדובר בתוכנית תיאורטית וספקולטיבית בלבד שהסיכוי למימושה אפילו בפרק הזמן המוצהר הוא קלוש, וזאת משום שעדיין לא הוסדר הבסיס התקציבי שלה (סעיף 12 להודעת המשיבים).

12. באשר לכוונת המשיבים לתקן את החקיקה לצורך שינוי "המצב המשפטי שנקבע לאחר פסק דינו של בית המשפט הנכבד" (סעיף 5 להודעת המשיבים), נציין למעלה מן הצורך, כי מדובר בצעד בלתי חוקתי. המשיבים זנחו בהודעתם את הטענה שהועלתה במהלך הדיון מיום 15.5.18 שלפיה פסק הדין כלל לא חל על אוכלוסיית עצורים זו, ומבקשים במקום זאת להחריג בדיעבד את העצורים במתקני השב"כ מהוראות פסק הדין. ואולם, פסק הדין קבע, כי הפגיעה בזכויות האסירים הנובעת מהחזקתם בשטח מחיה הנמוך מ-4.5 מ"ר אינה רק בלתי חוקית אלא בראש ובראשונה **בלתי חוקתית**: "שטח מחיה מינימלי הוא תנאי הכרחי לשם שמירה על כבודו של אדם ועל זכותו לקיום מינימלי בכבוד" וכן "דבר זה עומד בניגוד לעקרונות היסוד של משפטנו, לזכות החוקתית לכבוד הקבועה בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו..." (סעיף קטו לפסק הדין).

13. הסטנדרט שקבע בית המשפט בפסק דינו משקף את **אמת המידה החוקתית** הנדרשת כדי להימנע מפגיעה בכבוד האדם של כל אסיר ועצור "יהא בית הסוהר בו הוא אסור אשר יהא" (סעיף קיט). משמדובר בפגיעה חוקתית ודאי שלא ניתן לתקנה בחוק ולא יכול להיות ספק כי החקיקה שמבקשים המשיבים לקדם תהא בלתי חוקתית. מכל מקום, הדברים הם, כאמור, למעלה מן הצורך, שהרי ברי כי בית המשפט הנכבד לא יידרש במסגרת הליך חריג זה – בקשת המשיבים להארכת מועד לביצוע פסק הדין – לחקיקה עתידית.

14. המשיבים מבקשים להמשיך ולעדכן את בית המשפט לגבי ההתפתחויות עד ליום 31.10.18 (סעיף 12 להודעת המשיבים). נראה שראוי להזכיר למשיבים, כי ההתדיינות בהליך שבכותרת הסתיימה בפסק דין חלוט לפני למעלה משנה. בקשת המשיבים להאריך את מועד ביצוע פסק הדין הופכת מנוף להודעות עדכון משל ההליך עודנו תלוי ועומד. בית המשפט הנכבד יתבקש לא לאפשר זאת.

5 באוגוסט 2018

ד"ר סיגל שהב, עו"ד

עודד פלר, עו"ד

אן סוצ'יין, עו"ד